

У вёсцы быў адзін з самых вялікіх рэлігійных пратэстаў у СССР. Стаго

ддзе таму на карце Гродзенскай вобласці можна было ўбачыць некалькі месцаў з назвай Баля. Гэта былі Баля Вялікая, цэнтр гміны, маёнткі Баля Сухая і Баля Каўнацкая, вёска Баля Сольная. Але найбольш важным пунктам з такой назвай была парафіяльная вёска Баля, якая ў XIX стагоддзі стала Царкоўнай, а ў першай палове XX – Касцёльнай. У гады барацьбы з рэлігіяй вёска была пазбаўлена сапраўднага імя, атрымаўшы праявітую назву Зарачанка.

Баля была адным з самых старажытных паселішчаў у ваколіцах Гродна. Гэтая назва мае балтыйскае паходжанне і перакладаецца як “балота” або “бруднае месца”. Першая згадка пра Балю адносіцца да 1480 года, калі вёска адносілася да прыхода праваслаўнай царквы св. Барыса і Глеба ў Гродне. У 1526 годзе ў Балі быў заснаваны праваслаўны прыход, пры царкве арганізаваны шпіталь для хворых і састарэлых. † З пачатку XVII стагоддзя парафія ў Балі належала грэка-католікам, і так было на працягу некалькіх стагоддзяў. За 250 гадоў існавання ўніяцкай парафіі драўляная царква некалькі разоў перабудоўвалася. У святыні людзі маліліся на польскай, стараславянскай і простае (беларускай) мовах. Мясцовыя святары галілі бараду і насілі вопратку, падобную на рымска-каталіцкую, але выкарыстоўвалі кнігі для набажэнстваў, надрукаваныя кірыліцай.

У 1875 годзе царскія ўлады арганізавалі “добраахвотнае” далучэнне грэка-католікаў Каралеўства Польскага да праваслаўя.

У Балі былі арганізаваны вялікія ўрачыстасці з удзелам чыноўнікаў з Гродна, Варшавы, Сувалкаў і Санкт-Пецярбурга. У простых вернікаў ніхто нічога не пытаўся. Грэка-католікі Балі і іншых навакольных парафій сталі фармальна праваслаўнымі. Цяжка было жыць

тым, хто не жадаў належаць да Праваслаўнай Царквы. Людзі не хацелі хрысціць дзяцей у царкве, адзначаць рэлігійныя святы паводле “новага” календара. Царскія жандармы ўваходзілі ў дом і, калі бачылі, што падчас праваслаўнага посту хтосьці гатуе мяса, выварочвалі каструлі на падлогу. У людзей нават было па 2 імя: афіцыйнае праваслаўнае і сапраўднае каталіцкае. Напрыклад, Барыс і Браніслаў.

Палажэнне змянілася пасля 1905 года, калі цар Мікалай II пад пагрозай рэвалюцыі падпісаў Указ аб верацярпімасці. Шмат людзей пачалі пераходзіць у Рымска-каталіцкі Касцёл, і да 1914 года ў праваслаўнай парафіі Баля засталася ўсяго некалькі дзесяткаў чалавек.

Царква ў Балі згарэла падчас баёў за Гродзенскую крэпасць летам 1915 года і не была адноўлена. У 1927 годзе ў вёсцы была створана рымска-каталіцкая парафія. На месцы спаленай царквы ўзвялі часовы драўляны будынак, у якім адначасова маглі маліцца да 200 чалавек.

На пачатку 1930-ых у Балю прыехаў кс. Антоній Баршчэўскі. Ён не быў першым святаром новай парафіі ў Балі Касцёльнай, але менавіта ён узвёў тут мураваны касцёл. Кс. Баршчэўскі быў “амерыканцам” – даволі доўга жыў у ЗША, збіраючы сродкі сярод амерыканскай Палоніі на будаўніцтва касцёлаў на Радзіме.

Тады большая частка сучаснай Гродзенскай вобласці была ўключана ў склад Віленскай дыяцэзіі, але ваколіцы Сапоцкіна, у тым ліку Баля, адносіліся да Ломжынскай дыяцэзіі. Праекты новых святынь у Ломжынскай дыяцэзіі былі замоўлены ў таленавітага варшаўскага архітэктара Леанарда Мацея Карыё (1900–1942). Прагрэсіўны архітэктар распрацаваў мадэрнісцкі касцёл, вельмі арыгінальны для тых часоў. Але, здаецца, кіраўніцтву касцёла дызайн не вельмі спадабаўся, і яму надалі больш традыцыйны выгляд. У 1937 годзе касцёл асвятлілі пад тытулам Нараджэння Найсвяцейшай Панны Марыі. Адначасова быў пабудаваны дакладны двайнік святыні з Балі ў Трычоўцы каля Беластока (Польшча).

Кс. Антоній Баршчэўскі вельмі стараўся для сваёй парафіі, але быў вядомы і дзякуючы шматлікім інтарэсам. Ён ездзіў на французскай машыне і вельмі любіў пчол. Меў каля 30-ці вулляў.

Калі пачалася II Сусветная вайна, бальшавікі адабралі ў яго машыну, а немцы выгналі з плябаніі, дзе пасяліліся паліцыянт. Нацисты планавалі застрэліць святара, але яго папярэдзіў іх перакладчык. Кс. Антоній уцёк і схаваўся разам са сваімі парафіянамі.

Праз некалькі гадоў пасля вайны святар быў вымушаны выехаць у Польшчу. Ён жыў у Элку і памёр ва ўзросце амаль 100 гадоў у 1993 годзе. Касцёл у Балі стаяў без пробашча, а ў 1964 годзе вёску перайменавалі ў Зарачанку. У верасні 1970 года ўлады прынялі рашэнне аб ліквідацыі супольнасці вернікаў у Зарачанцы. Касцёл трэба было ператварыць у склад, а рэчы са святыні перавезці ў Адамавічы. Людзі катэгарычна адмаўляліся перадаць ключы ад касцёла, але замок быў збіты. Кіраўнік калгаса загадаў вываліць на падлогу святыні тону лубіну, які планавалася скарміць жывёле. На наступны дзень жыццё ў Зарачанцы замерла. 15 трактарыстаў, 16 даярак і 4 машыністы не з’явіліся на працу. Гэта быў адзін з самых вялікіх рэлігійных пратэстаў у СССР. Лубін з касцёла вывезлі і да канца 1980-х гадоў святыня стаяла зачыненая.

Сёння касцёл у Зарачанцы, даўняя Балі, радуе вока любога, хто праязджае побач. Прыемна ад думкі, што пасля столькіх выпрабаванняў людзі працягваюць там звяртацца да Пана Бога і ўсхваляць Яго.